HÜSEYN BİN AHMED (İbn-i Hâleveyh)

Şafiî mezhebi âlimlerinden. Hadîs, kırâat, nahiv, lügat ve edebiyat ilimlerinde büyük bir âlimdir. İsmi, Hüseyn bin Ahmed bin Hâleveyh bin Hamdân'dır. Künyesi, Ebû Abdullah-ı Hemedânî'dir.

Ailesi Hemedanlıdır. Orada doğdu. İlim öğrenmek için Bağdâd'a geldi. Birçok âlimden Kur'ân-ı kerîmin kırâatini, nahiv, lügat ve edebiyat bilgilerini öğrendi. Lügat ve nahivden başka ilimlerde de, asrının âlimlerinin en üstünü oldu. Sonra Şam'a geldi. Nihâyet Haleb'e yerleşip, 370 (m. 980) senesinde orada vefât etti.

İbn-i Hâleveyh, Arap dili ve edebiyatı ilimlerinden olan; lügat, nahiv ve diğerlerinde zamanının imâmı, en büyük âlimidir. İlim öğrenmek için 314 senesinde Bağdâd'a gelmişti. Orada birçok âlim ile görüşüp, sohbetinde bulundu. Onlardan çeşitli ilimler aldı. Kur'ân-ı kerîmin kırâat bilgilerini, Ali bin Mücâhid'den okudu. Nahiv ve edebiyat bilgilerini de; Ali bin Düreyd'den, Niftaveyh'den, Ebû Bekr bin Anbarî'den ve Ebû Ömer-i Zâhid'den aldı. Hadîs ilmini, Muhammed bin Muhalled el-Attâr ve daha başkalarından öğrendi. Ondan ilim almak için gelenlere Câmi-ül-Medîne'de, imlâ ettirerek hadîs-i şerîf öğretirdi. Kendisinden; Mu'âfe bin Zekeriyyâ ve daha birçok âlim, ilim alıp hadîs-i şerîf rivâyet ettiler.

İbn-i Hâleveyh, daha sonra Şam’a geldi. Orada, bulunan Seyfüddevle bin Hamdân ile sohbet etti. Onun çocuklarından ba’zısına edebiyat ilimlerini öğretip, terbiyesiyle meşgûl oldu. Sonra Haleb’e yerleşip ilmini ve hadîs-i şerîf rivâyetlerini orada yaydı. Ebû Tayyib el-Mütennebbî ile birçok ilmî münâzaralar yaptı. Bütün ilimlerin her kolunda, zamanının bir tanesi oldu. Her taraftan ilim öğrenmek için kendisine geliyorlardı.

Ed-Dânî, “Tabakât’ında diyor ki; “O, Arapçayı çok iyi biliyordu. Lügatları ezberlemişti. Hadîs ilminde sika (güvenilir, sağlam) bir râvi ve kırâat ilminde derin bir âlimdi. Kendisinden ilim aldığımız birçok âlim, ondan hadîs-i şerîf rivâyetlerinde bulunmuşlar. Bunlar; Abdülmün’ım bin Ubeydullah, Hasen bin Süleymân ve diğerleridir.”

Çok güzel şiirleri vardır. Bunlar eserlerinde toplanmıştır. Ayrıca çeşitli ilimlere âit birçok eserler de yazmıştır.

Bir şiirinde şöyle demektedir:

“Bir mecliste, meclisin efendisi yoksa,
Bu meclisi kuran kimsede hayır yoktur.

Seni yaya olarak görmedim diyen kimse,
Kendisi süvari olursa, beni nasıl görür?

Cömertlik huyumdur, ancak malım yok!
Başkasının malı ile nasıl cömertlik yapılır?

İşte bütün malım, istediğini al!
Gâibden beni ferahlatacak ümitlerim var.”

Yazdığı eserlerinin başlıcaları şunlardır:

1. El-Cümelü fin-nahvi, 2.Kitâbü iştikâk-ı Hâleveyh, 3. İtragaşşün fil-lüga, 4. El-Bedî’u fil-kıraât-ıs-Seb’a, 5. Şerh-ül-Memdûh vel-maksûr, 6. Şerhu Maksûret-i İbn-i Düreyd, 7. El-i’râb: Kur’ân-ı kerîmde 30 sûrenin i’râbıdır. 8. El-Elifât (veya Kitâb-ül-elkâb), 9. El-Müzekker vel-müennes, 10. Kitâbü “Leyse”, 11. Kitâbü Garîb-ül-Kur’ân, 12. Muhtasar-ul-Müzenî, 13. Kitâb-ül-al: Ehl-i beytten olan 12 imâmın doğum ve ölüm târihlerini, annelerini çok güzel anlatmaktadır. 14. Kitâb-ül-esed.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu’cem-ül-müellifîn cild-3, sh. 310

2) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-3, sh. 269

3) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 71

4) El-Bidâye ven-nihâye cild-11, sh. 297

5) Bugyet-ül-vuât, cild-1, sh. 529

6) Vefeyât-ül-a’yân cild-2, sh. 178

7) Tabakât-ül-müfessirîn (Dâvûdî) cild-1, sh. 148